

*Потапчук Юлія Володимирівна
студентка 2 курсу,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Рівненський державний гуманітарний університет*

*Науковий керівник:
Міщєня Оксана Миколаївна
к. пед. н., доцент кафедри педагогіки початкової освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет*

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасний вчитель початкової школи повинен володіти високим рівнем педагогічної майстерності у сфері навчання й виховання підростаючого покоління. Вимоги до професійності сучасного вчителя закладено у Професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2017 р.). В цьому руслі і реформується державна політика України у сфері освіти: розроблено нормативно-правову базу національної системи освіти згідно з Національною доктриною розвитку освіти України у XXI ст., законами «Про освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., Концепція розвитку освіти в Україні на 2015-2025 рр. та інших законодавчих актах.

Актуальність цієї проблеми підкреслено у «Державному стандарті початкової освіти» (2017 р. № 87), який визначає зміст, ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, системності, полікультурності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави; базується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти [1].

Майстерність є проявом якості людини, що з одного боку відображається в якості її праці, її діяльності, а з іншого – якість праці, якість творчості людини знаходить «відбиток» на якості людини. Тобто, педагогічна майстерність є вищим рівнем якості педагогічної діяльності – дії й відповідно якості педагога. Вона акумулює в собі не лише якість професіоналізму, але й якість особистості, тобто системно-соціальну якість людини.

Сучасний погляд на проблему відображено у працях І. Зязюна: «**педагогічна майстерність** – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі» [5, с. 68].

Оскільки вчитель докладає зусиль до формування, «творення» особистості, то в тій чи іншій мірі ця творчість Учителя «відбивається» на особистості учня. Але для того, щоб «творити людину», вчитель має бути енциклопедистом, синтезатором знань, накопичених людством, повинен бути людиною культури, водночас і людиною сучасності, і людиною майбутнього, творцем, дослідником, ученим, що займає свою переконливу позицію у відношенні до проблем розвитку світу, людини, своєї країни. Усі ці вимоги доповнюють потребу професіоналізму, потребу бути «майстром у професії». Це ідеальна форма буття Вчителя у світі. Тому педагогічна майстерність як форма звеличення якості діяльності Вчителя несе в собі сенс наближення до ідеальної форми буття Вчителя [3, с. 42-43].

Історичний підхід до розкриття сутності педагогічної майстерності дає змогу зазначити, що в самому словосполученні «педагогічна майстерність» захований інтуїтивний сенс вершини професіоналізму вчителя, його творчого виявлення і самореалізації, вершини внутрішньої свободи в системі педагогічної діяльності, вершини розкриття особистості вчителя, педагога у своїй майстерності. Наприклад, категорія «майстерність» зустрічається у спадку М. Реріха, для якого вона означає якісність праці, рівень і одночасно вершину досконалості, що виявляється у праці, її продуктивності. «Майстер», за М. Реріхом - це його «печатка» в праці. «Середньовічному майстру часто навіть не було потреби підписувати своє ім'я, оскільки сама якість і характерність речі, створеної ним, були його найкращою печаткою», а «думати про кращу якість усіх виробництв є безперечний обов'язок кожної мислячої істоти» [3, с. 278]. Вчений пов'язує категорію майстерності з «вершиною якості» та з «продуктивністю», зазначаючи: «Нехай справи.. спонукають до вершини якості. Працюйте! Творіть!» [3, с. 315].

Висвітлюючи розуміння майстерності, М. Реріх зазначає, що ця категорія постає як «звеличення духу», «досконалість якості всіх рухів і помислів», «найвища урочистість усіх почуттів», «торжество якості» [2]. На думку науковця, важливою передумовою майстерності виступає бажаність праці. «Часто обговорюється, наскільки бажаність праці підвищує її продуктивність і якісність [2].

За О. Субетто, «майстерність – вершина любові, яка проявляється у професійній діяльності». У «Живій етиці» О. Реріха, розуміння майстра, розглядається як людина, яка поєднує в собі найвищий рівень органічності праці, синтезуючої всі види «начал»: духовного, природного, професійного [3, с. 7].

Майстер – давнє слово, що несе в собі сенс наслідування «школи майстерності» і сенс індивідуальної праці та, відповідно, індивідуальності особи праці та сутність праці Вчителя. Майстер упродовж віків історії людства завжди виконував функцію Вчителя. Перш ніж стати Майстром учні трудилися багато років, виконуючи функції підмайстер'їв, однак не всі з них ставали Майстрами. При цьому функція учительства в діяльності Майстра

супроводжувалася і функціями «лідерства». Майстерність несла в собі смисл «школи», з допомогою якої передавався досвід майстра [3, с. 9].

Аналізуючи сутність майстерності в контексті історичного підходу, О. Субетто визначає категорію майстерності комплексно. Вчений стверджує, що дана категорія є складною смисловою конструкцією і не може визначатися одним визначенням, а може знайти відображення у системі визначень. В процесі формування педагогічної майстерності вчителя за основу доцільно брати узагальнене філософське розуміння у тлумаченнях поняття «майстерність», а саме:

1. Майстерність є вищим рівнем прояву професіоналізму особистості, вищим рівнем її творчості. «Вищий рівень» у системі майстерності означає одночасно і вищий рівень прояву свободи в творчості.

2. Майстерність є вищим рівнем вияву якості праці й відповідно є якісною характеристикою людини. Оскільки особистість як категорія несе в собі сенс системно-соціальної якості людини, то окреслене тлумачення означає, що майстерність є проявом особистості. Відтак виховання особистості є найважливішою передумовою майстерності.

3. Майстерність – вершина творчості, вершина професійної зрілості, що несе в собі смисл «акме» – вершини творчості та професіоналізму.

4. Майстерність - прояв гармонії, досконалості діяльності людини. Майстерність здійснює гармонізуючий вплив на особистість. Майстер несе інтенцію гармонійної особистості, що переходить в реальність у процесі її творчості.

5. Майстерність – це прояв відповідальності людини за свою працю. Продукт «майстерності» несе в собі «печатку» праці майстра, яка виступає «знаком» якості. Майстер завжди усвідомлює свою відповідальність за якість свого продукту, причому ця відповідальність носить «внутрішній» характер і виявляється як відповідальність в першу чергу перед самим собою.

6. Майстерність є вищим проявом духовності й духу людини. Майстерність і є одухотворена праця. Гармонія у праці має своєю передумовою її одухотвореність, без якої не досягається високий рівень прояву творчого начала майстра.

7. Майстерність є професіоналізмом вищої форми і водночас вона є вищою формою реалізації знань. Майстерність не тільки реалізує знання людини, але й інтегрує їх. Тому майстерність є цілісністю, цілісним проявом особистості – професіонала у своїй праці.

8. Майстерність є діалектичною єдністю постійного навчання, вдосконалення й учительства, тому виконує культурно-педагогічну функцію. Майстерність – це не тільки вершина, а й постійний рух від однієї вершини до іншої. Майстерність постає як діалектична єдність вершини в професіоналізмі і його безмежності, оскільки немає меж досконалості. Майстер завжди перебуває на шляху вдосконалення, його діяльність завжди є сходженням шаблями досконалості.

9. Майстерність є проявом культури особистості. Майстерність визначається вищою формою культури і механізмом відтворення зразків культури. Майстерність вдосконалює «образ» у культурі, а тому і сама є культурою.

10. Майстерність є школою, оскільки майстер завжди виконує функцію вчителя, якщо навіть не в прямому сенсі, то завжди в опосередкованому. Праця майстра вчить інших за допомогою культури, шляхом використання своєї творчості. Відтак майстерність постає як авторська школа, що несе в собі відбиток особистості майстра [3, с. 10-11].

У педагогічному спадку В. Сухомлинського конкретизовані основні складові педагогічної майстерності. Педагог відносить до них:

- гуманізм – ставлення до дитини як найвищої цінності, що виявляється гармонійним поєднанням доброти, любові, милосердя, чуйності;
- професіоналізм – глибоке знання вчителем навчального предмету, його методики, сучасних досягнень педагогіки і психології;
- педагогічні здібності – комунікабельність, інтуїція, переконання, оптимізм, здатність до творчості;
- педагогічна взаємодія – професійний такт учителя, культура мови і спілкування з учнями, врахування психофізіологічних особливостей дитини [4].

У ХХІ столітті підвищення якості освіти базується не тільки на основі передавання «генетичного коду» культури, народу чи етносу в цілому, системи ціннісних орієнтацій, моральності, досвіду попередніх поколінь, а й передбачає цілеспрямоване формування педагогічної майстерності вчителя, теоретичні засади якої були закладені ще в історичні періоди у науковому спадку.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2017 р. № 87. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Теличко Н. В. Педагогічні цінності у контексті формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка. Психологія. Філософія. К., 2013. Вип. 192. Ч. 2. С. 219 – 225.
3. Теличко Н. В. Теорія і методика формування основ педагогічної майстерності майбутнього учителя початкових класів : монографія. К. : Кондор, 2014. 522 с.
4. Сухомлинский В. О. Вибрані твори: У 5 т. К.: Рад. школа, 1986. Т.1–5.
5. Сходинки до педагогічної майстерності: словник з курсу «Основи педагогічної майстерності» / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатюк. Старобільськ, 2015. 136 с.